

De Spiritualiteit van je kind**Erna Zonne**

Kitty Bouwman zal de meeste lezers niet bekend zijn vanwege haar huidige werkzaamheden als staffunctionaris voor catechese in het dekenaat Utrecht. Eerder zal haar naam worden herkend in samenhang met de redactie van het bekende boek voor de pastorale praktijk “Werken met Spiritualiteit”. Hoewel het boek *De spiritualiteit van je kind- Mam, God kan zich wel in dúzënd stukjes verdelen*, Katholieke Bijbelstichting, 's-Hertogenbosch, 2007 een monografie betreft, zien we dezelfde opzet. In verband met haar functie is er wel een verschuiving naar godsdienstpedagogiek en -didactiek merkbaar. In haar nieuwste boek geeft Bouwman namelijk ouders, geloofsgemeenschappen en scholen een aanzet om gericht met de spiritualiteit van kinderen aan het werk te gaan en/of er individueel of in groepsverband over na te denken en door te praten.

Godsdienstpedagogen in vrijzinnig Nederland kunnen hun voordeel doen met dit boek, vooral ook omdat de schrijfster zich bewust is van het dilemma van vrijzinnige godsdienstpedagogiek: vrijzinnigheid en christelijk opvoeden lijkt zich te weerspreken. Bouwman gaat ervan uit dat sommige ouders nauwelijks nog een dwang voelen “om kinderen de verhalen van de christelijke traditie te vertellen”. “Ouders kunnen zich verlegen voelen als het over geloven gaat. Ze willen hun kinderen iets opdringen, omdat ze vinden dat ze het zelf maar moeten ontdekken.” Ze waarschuwt echter: “De andere kant hiervan is dat ouders hun kinderen dan zo weinig meegeven dat kinderen nergens heen kunnen met hun religieuze ervaringen”: er wordt dan nauwelijks naar godservaringen die kinderen hebben gevraagd.

En volgens Bouwman doen kinderen godservaringen, of ze nu opgevoed worden in orthodoxie of vrijzinnigheid, op: bijvoorbeeld in de natuur, op een bepaalde plek in het bos, in de weide, fietsend door de mist.

Bouwman moedigt ouders (maar ook voorgangers, leerkrachten en vrijwilligers in het jeugdwerk) aan, kinderen niet aan hun lot over te laten, maar hen ook inzake spiritualiteit op te voeden, voor te gaan. Ze moeten op gezette tijden met kinderen aan het werk gaan met verhalen, rituelen en symbolen. Als ‘mystagogen’ leiden volwassenen kinderen in spirituele geheimen in, bijvoorbeeld in het kerstgebeuren van de afgelopen decembermaand door het gezamenlijke uitpakken van de kerststal. Zij reiken het kind allereerst woorden aan die het helpen het zichtbare te benoemen en aan te duiden, maar ze helpen het kind ook stil te staan, rustig te worden na al het hollen en

vliegen in de drukte van alledag. Ze vragen het kind: “Wat houdt je bezig?” “Wat vraagt aandacht?” Ze leren het kind verschillende manieren om met God in contact te treden: door te praten, te bidden, te zingen, te dansen, te lezen.

Deze opgaven zijn geen kleinigheden en behoeven inspiratie. Een goede mystagoog werkt ook aan zijn/haar eigen spiritualiteit door meditatie, gedichten, religieuze muziek, het bezoeken van een kerk of religieuze kunst. Dit boek biedt hiertoe op meerdere plaatsten werkvormen voor volwassenen. Natuurlijk is ook het al eerder genoemde boek “Werken met spiritualiteit” een optie. “Belangrijk is dat je als volwassene zelf het mysterie gaat ervaren. Anders kun je het niet herkennen bij een kind.”

Het is overigens niet Bouwmans bedoeling dat volwassenen het geheimvolle van de goddelijke werkelijkheid in de verhalen van kinderen proberen te interpreteren en verklaren. De gevaar is dan groot dat er twee taalspelen (Huub Oosterhuis) door elkaar gebruikt worden: het wetenschappelijk verklarende van de volwassene en het esthetische, zingevende en belevende taalspel van het kind.

Soms zijn kinderen heel goed in staat om deelname aan de goddelijke werkelijkheid uit te drukken, zoals Joris, die vertelde dat we een computerspelletje van God zijn.

Andere kinderen behoeven de hulp van volwassenen om religieuze ervaringen te verwoorden. Door aandachtig te luisteren, waardering uit te spreken, door te parafaseren en door te vragen, zodat het kind zijn ervaringen en vragen zo helder mogelijk uitdrukt en door ondogmatisch vanuit de traditie(s) taal aan te reiken leren kinderen over hun religieuze ervaringen kunnen praten en communiceren. Vaak impliceert dit aanreiken van woorden ook al een duiding van de ervaring door de volwassene.

Niet altijd is gesproken of geschreven taal toereikend, maar komt in tekeningen en bewegingen de omgang met God beter tot uitdrukking. Bouwman moedigt de volwassenen aan te observeren in welke beelden, in welke kleuren en in welke vormen het kind zijn innerlijke wereld uitdrukt en welke bewegingen het maakt wanneer het met het goddelijke in contact is. De opvoeders kunnen dan met het kind meedemen, meebewegen, meedansen.

Behalve de vele voorbeelden van gesprekje met en ervaringen van kinderen zijn de werkvormen zeker een goede reden om het boek te lezen.

Toch zijn er ook enkele kanttekeningen te maken. Jammer is bijvoorbeeld dat de auteur niet al haar beweringen uitwerkt. Het blijft daarom vaak bij een statement. “Enige standaardisatie [bij het bidden met kinderen in het dagelijks leven] bergt evengoed een

kracht in zich. Van een kaarsje aansteken, altijd dezelfde woorden zeggen, hetzelfde liedje zingen en het ritueel uitvoeren leert een kind ook iets” (p.172). Onduidelijk blijft wat voor de lezer wat het kind dan leert.

Bouwman schrijft ook niets over de onderliggende symbooldidactiek als ze ervoor pleit gebruik te maken van de gevoeligheid van kinderen voor symboliek (p.18). Verder blijven de voorbeelden door gebrek aan verklaring voor een lezer met weinig (godsdienst)pedagogische voorkennis onduidelijk. “Kinderen zijn gevoelig voor symboliek. Zij praten tegen een knuffel, ook al zegt die niets terug. Een knuffel ‘leeft’ voor een kind (p.18).” Waarom de knuffel als symbool kan worden gezien, wordt niet uitgelegd.

Verder zet ik mijn vraagtekens bij sommige aanbevolen gebedjes! In verband met hongerend Afrika denk ik dan bijvoorbeeld het geciteerde gebedje van een gebedskaart in het geloofskoffertje “Beginnen maar” op pagina 173: “Lieve God, wat bent u goed. Dank u voor de overvloed hier aan tafel, op ons bord: niemand komt tekort. Amen.”

Heel jammer is ook dat het onhelder is wat de bedoeling is van de auteur bij haar veelvuldig verwijzen naar een bijbelse tekst bij uitspraken van kinderen. Is dit als een interpretatie van de schrijfster gedacht op grond van een wetenschappelijke analyse? Of stelt ze voor dat de ouders bij zo’n gebeurtenis het kind een stukje uit de bijbel gaan voorlezen, waarin zijn/haar gedachten op vergelijkbare wijze verwoord wordt? (vgl. p.35 en 171)

Ik vind Bouwman soms ook wel heel erg optimistisch en zou het vertrouwen in de spiritualiteit van het kind zelf toch wat realistischer uitschatten. Lang niet alle kinderen voelen in kerk “een geluidloze aanwezigheid die in relatie staat met God” en reageren daarop “door stil te worden, waardoor ze zich gaan verhouden tot het heilige dat in deze ruimte aanwezig is, door minder hard te rennen en te gaan fluisteren”. Niet alle kinderen ondergaan de werking die van het heilige uitgaat vanuit henzelf. Ervaringen van voorgangers met buiten- of randkerkelijke neefjes en nichtjes van de dopeling bij doopvont en ervaringen van godsdienstleerkrachten in het openbaar onderwijs spreken andere taal...